

niernes befolkningshistorie: Indianerne døde af europæernes sygdomme (kopper) og europæerne af tropesygdomme (malaria og gul feber). Blandt de værker, Lauring har fremdraget, er også nogle af den amerikanske historiker Eugene D. Genoveses bøger. Genovese er marxist, og hans bøger handler især om, hvad man kunne kalde Sydstaternes politiske økonomi. Det virker lidt billigt, når Lauring piller et par sider ud af en af Genoveses bøger (*The World the Slaveholders Made* (New York 1971), s. 38-39, hvor denne nævner Danmarks ophævelse af slavehandelen, blot for at vise hvor umulig professor (Laurings udtryk!) Genovese er. Laurings egen fremstilling af den danske slavehandels ophævelse er heller ikke god. Mon ikke det i stedet ville have været rimeligere at spørge, om Genoveses modeller for slavesystemets politiske økonomi kunne anvendes på dansk Vestindien? Der er andre mangler ved og fejl i Laurings bog. F.eks. er det ikke rigtigt, når det på s. 32 hedder, at »8. juni 1688 blev Erik Nielsen Smed udnævnt til kommandør på St. Thomas«; det var sket mange år før. Fremstillingen bekræfter, at det ikke er sætternissen, der er skyld i, at navne som Inge Mejer Antonsen, Christian Degn og Andreas Jørgensen ikke nævnes i litteraturlisten. Men når dette er sagt, må det også siges, at bogen som rejsebog betraget er særdeles anbefalelsesværdig. Til dens aktiver hører også Kirsten Kyhls fotografier.

Sv. E. Green-Pedersen

Holger Rasmussen: *Dansk bondekultur før 1900*. Vejleder til Nationalmuseets danske bondesamling. (Nationalmuseets forlag, 1979). 92 s., ill.

Nationalmuseets uundværlige vejled-

ninger gennemgår i disse år en tiltrængt foryngelseskur, og turen er nu kommet til Dansk Folkemuseums bondesamling. Der er her givet en grundig og i bedste forstand populær vejledning. Museet siger selv i sin omtale, at bogen fremtræder som en hel dansk kulturhistorie om livet på landet. Det er dog nok at tage munden for fuld. Forfatteren peger selv i indledningen på, at udstillingen har social slagside, idet den med ganske få undtagelser illustrerer gårdmandsklassens kår, mens tjenestefolk, husmænd og daglejere næsten mangler i billedet. En anden sag er, at der til en »hel« kulturhistorie naturligvis også hører de skriftlige kilders vidnesbyrd, altså arkivernes materiale. Det giver mig anledning til at nævne en længe næret undren over, at museerne og arkiverne i forholdet til publikum holdes ude fra hinanden som to adskilte verdener. Tingbøger, fæstebreve, brandtaksationer, skifteprotokoller med boreregistreringer, fattig- og skoleprotokoller, aftægtskontrakter o.m.m., alt dette måtte da i de rigtige hænder kunne integreres i en levende og interessevækkende helhed.

Er en vejleder i øvrigt ikke en person – i dette tilfælde Holger Rasmussen – og det, han har udarbejdet, en vejledning? Og hvorfor kører hestevognen på omslaget dog baglæns?

Paul G. Ørberg

Peter Michelsen: *Bondehuses alder*. (Nationalmuseets forlag, 1979). 55 s., ill.

Man skal ikke tro, at man her får stukket en nøgle i hænderne, så man uden videre kan slå alderen på et bondehus op. Tværtimod siges det til sidst, at i de fleste tilfælde er det bedste svar en forklaring på, hvorfor alder er et så løst begreb, når det drejer sig om et bonde-

hus. Det er netop den forklaring, den lille bog giver, en sober og kyndig vejledning, som på udmærket næsten sokratiske måde åbner læserens øjne for, hvor meget der i grunden er at iagttage, men hvor lidt, man kan vide. Det er sådan en bog, der er brug for.

Paul G. Ørberg

Jens Rasmussen: *Provst U. A. Plesners virke som embedsmand og politiker under enevælden i første halvdel af det 19. århundrede*. (Odense Universitetsforlag, 1979), 132 s., ill.

Den rolle, sognepræsten spillede i det gamle samfund inden for næsten alle sider af samfundslivet, er det højst påkrævet at få belyst, bl.a. for at opnå en bedre forståelse af udviklingen frem imod folkestyret. Man kan derfor kun hilse en studie som den foreliggende velkommen, fordi den giver en virkelig dybtgående, på grundige arkivstudier opbygget gennemgang af en enkelt præsts virksomhed, U. A. Plesner (1782-1861) i Humble sogn på Langeland. Oven i købet er det sådan, at man her får lejlighed til at vurdere en mands praktiske virksomhed med hans principielle synspunkter, som han formulerer dels i et flyveskrift fra 1832, dels som stænderdeputeret i Roskilde og som kandidat til den grundlovgivende rigsforsamling i 1848; i øvrigt tegnes der et billede af en sympatisk personlighed med en frisindet og human holdning. Men af det foregående fremgår det, at Plesner næppe kan betegnes som en typisk repræsentant for sin stand, det gælder f.eks. også hans økonomiske forhold, og undersøgelsen understreger for så vidt kun, hvor påtrængende det er at få lagt et stort sammenlignende materiale på bordet. Et enkelt eksempel: det nævnes side 24, at Plesner i 1841 blev valgt til formand

for det nye sogneforstanderskab, »som så mange andre præster rundt i landet«. Ja, men er det 20 eller 90%? Der kan ikke gives svar på det i dag.

Første halvdel af 1800-årene betød vel kulminationen på sognepræstens indflydelse generelt, og skildringen her giver et udmærket billede af, hvilken alt dominerende rolle sognepræsten spillede i lokalsamfundet – som præst, godsejer og arbejdsgiver og leder af den sociale forsorg og undervisningsvæsen, ja, man undres faktisk over, at han overhovedet har kunnet overkomme så mange forretninger, foruden provstearbejde og politisk virksomhed. En række problemer inden for kirke og skole stod på dagsordenen, og for Langelands vedkommende kom her til den gudelige vækkelse. Politisk fremstod Plesner som talsmand for bondestanden og især husmændene. Ikke desto mindre faldt han ved valget i 1848, hvor hans modstander ganske vist også var redaktør J. A. Hansen. (Hvorfor blev præsternes rolle i øvrigt så relativt beskeden efter 1849 både på landspolitisk og lokalpolitisk plan?). Den foreliggende bog er her anskuet fortrinsvis fra en administrationshistorisk synsvinkel, men den har også betydelig interesse for kirkehistorikere.

Paul G. Ørberg

Knud H. Ditlevsen: *Rejsen til Athen. Danske i Grækenland i 1800-tallet*. (G. E. C. Gad, 1978). 247 s., ill.

Bogens idé er interessant. Den indeholder 17 forskellige skildringer fra Athen rækkende fra filologen P. O. Brøndsted i 1809 til Frederik Poulsen i 1903. På en morsom og levende måde er der redegjort for hver forfatters biografi og kulturhistoriske placering; det samme gælder indledningen om Athen og Grækenlands historie i 1800-tallet.